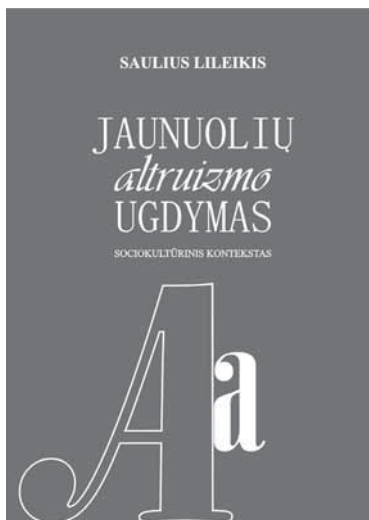

Dr. Sauliaus Lileikio monografijos apie jaunuolių altruizmo ugdymą sociokultūriniame kontekste mokslinė vertė

Saulius Lileikis. Jaunuolių altruizmo ugdymas: sociokultūrinis kontekstas. Asmenybės socializacijos perspektyva. Monografija. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 2007.

Neseniai Klaipėdos universiteto leidykla išleido socialinių mokslų daktaro Sauliaus Lileikio mokslinę monografiją „Jaunuolių altruizmo ugdymas: sociokultūrinis kontekstas. Asmenybės socializacijos perspektyva“. Monografijos anotacijoje rašoma, kad jos pagrindą sudaro mokslinis tyrimas, kurio objektas – altruizmo ugdymas ankstyvojoje jaunystėje sociokultūrinių veiksnių įtakos kontekste. Monografijoje atskleidžiamos asmens tapimo altruistu tendencijos, kurios išryškintos įvairiais diagnostiniais statistinės analizės pjūviais, atlikus sociokultūrinių ugdymo veiksnių įtakos jaunuolių altruizmo internalizacijai reikšmingumo tyrimą; altruisto ugdymas ankstyvojoje jaunystėje įvertintas šių laikų jaunuolių ugdymo, skirto jų socializacijai tikrovės sąlygomis. Šia monografijos anotacija nusakoma atlikto darbo esmė ir nurodoma, kad mokslininkas ėmėsi spręsti aktualią ir labai reikšmingą mokslinę problemą.

Remdamasis Lietuvoje ir užsienyje atliktais moksliniais tyrimais monografijos autorius, pagrįsdamas mokslinę problemą, teisingai pripažįsta, kad technokratiname XXI amžiuje, kai vis labiau įsigali ekonominiai-pragmatiniai santykiai, postmodernistinei epochai būdingas fragmentiškumas, vertybinis reliatyvumas, indiferentiškumas bei socialinė atskirtis, tarytum pamirštama, kas yra žmogus, kokia jo prigimtinė paskirtis, pagrindinis pašaukimas, tikslinga kelti klausimą, ką reiškia būti geru žmogumi, kurio pagrindiniu kriterijumi visuomenėje paprastai laikomas jo altruizmas.

Mokslininkas pristato ir išsamiai apibūdina probleminę situaciją, sklandžiai suformuluoja mokslinę problemą, parodo, kad empiriniais tyrimais prie altruizmo internalizacijos procesų tik priartėta, kad pateikiama tik bendro pobūdžio altruizmo fenomeno sklaidos ir altruisto ugdymo ankstyvojoje jaunystėje duomenų apžvalga. Todėl S. Lileikis pagrįstai ir tikslingai altruizmo teoriją praturtina naujomis idėjomis, formuluodamas esminę ir auklėjamuoju požiūriu visybišką internalizuotinos altruizmo vertybės koncepciją, nustato altruizmo turinio ankstyvojoje jaunystėje apraiškas, empirinių tyrimų pagrindu diagnozuoja ir eksperimentiškai patvirtina veiksnius, darančius ugdomąją įtaką asmeniui, jo tapsmui altruistu. Tai leido autoriui prognozuoti jaunuolių altruizmo ugdymo tobulinimo parametrus.

Pirmojoje monografijos dalyje autorius pristato altruizmo tyrimų metodologiją ir metodiką. Mokslinis darbas grindžiamas tinkamai parinktomis metodologinėmis idealizmo, humanizmo, egzistencializmo, neotomizmo, krikščioniškosios socialinės doktrinos, Valstybės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatomis, kurios yra adekvačios tyrimo problemai, objektui, tikslui ir prognozuojamiems moksliniams teiginiams. Kruopščiai ir atsakingai parašytas skyrelis, skirtas kai kurioms darbe vartojamoms sąvokoms apibūdinti.

Probleminės situacijos pagrindu parengta tyrimo strategija yra logiška, konstruktyvi, motyvuota, aiški ir konkreti. Teisingai apibrėžti probleminio žvalgomojo tyrimo parametrai, pavyzdinčiai sukurta jaunuolių altruizmo diagnostinio tyrimo strategija ir puikus jaunuolių altruizmo kaitos pedagoginio kvaziekperimento dizainas rodo mokslininko gebėjimą kurti strategiškai tikslingus ir racionalius mokslinio tyrimo projektus, numatyti adekvačius būdus siekti tikslo.

Antroji monografijos dalis skirta tyrimų Lietuvoje ir užsienyje apžvalgai. Čia atskleidžiama mokslinių altruizmo koncepcijų esmė. Įtaigiai parašytas skyrelis, skirtas altruizmo retrospektyvai. Altruizmo kaip visuotinio žmogaus prosocialumo principo ir altruizmo ugdymo problematikos ištakas autorius išvelgia jau senovės Rytų filosofijoje, senovės graikų filosofijoje, judaizmo doktrinoje. Autorius mini ir aukščiausią altruizmo lygmenį, aptinkamą krikščionybėje. Koncentruotai aptarta altruizmo koncepcijos raida atskirose epochose. Lyginamuoju-vertinamuoju stiliumi S. Lileikis, tarsi diskutuodamas su kitais mokslininkais, analizuoja moderniąsias altruizmo teorijas, apibūdina struktūrinius altruizmo komponentus. Kokybiškai atlikta altruizmo koncepcijų etikoje ir socialinėje psichologijoje analizė.

Autorius pažymi, kad altruizmas turi ribas ir natūraliai privalėtų būti suprantamas kaip saikingas, nekraštutinis, nesuplaktas su visišku savęs išsižadėjimu; jis tampa neigiamu bruožu, jei reiškiasi visišku atlaidumu, aukojimusi be išlygų, kitų asmenų paikinimu perdėtu gerumu, galimybe kitiems naudotis altruistu. S. Lileikis įtikinamai atskleidžia altruizmo kaip pedagoginės problemos ugdymo interpretaciją liaudies pedagogikoje ir moderniojoje hodegetikoje, sistemiškai aptaria altruizmo ugdymo empirinių tyrimų duomenis.

Trečiojoje monografijos dalyje mokslininkas interpretuoja atlikto tyrimo rezultatus. Autorius charakterizuoja jaunuolių altruizmo internalizacijos būklę, nuosekliai išanalizuoja sociokultūrinių altruizmo ugdymo mikro- ir makroaplinkoje veiksnių svarbą,

tikslingai kelia prognostines altruisto ugdymo ankstyvojoje jaunystėje tobulinimo mokslines prielaidas, atskleidžia ir išryškina kvaziekperimentinės jaunuolių altruizmo kaitos tendencijas.

S. Lileikis konstatuoja, kad ankstyvojoje jaunystėje dominuoja vidutinis altruizmo esmės ir aukštas jo prasmės suvokimo laipsnis, vidutinis ir aukštas emocinių altruizmo išgyvenimų laipsnis, aukštas ryžto prosocialiai elgtis ir vidutinis prosocialaus elgesio laipsnis. Vertindamas sociokultūrinių jaunimo altruizmo ugdymo veiksmų svarbą apskritai, autorius nustatė, kad šeimos svarba yra didelė tik ugdomosios tėvų įtakos atžvilgiu, draugų įtaka nedidelė, mokytojo asmenybės, diskusijų, mokyklinių pagalbos kitiems akcijų, projektų, interneto, knygų, TV laidų, filmų herojų svarba vertinamas vidutiniškai.

Reikia pažymėti, jog mokslininkas, tirdamas ugdymo veiksmų svarbą ir jaunuolių altruizmo internalizacijos ryšį, matematinės statistikos metodais, nustatė, kad asmens tapsumui altruistu ugdomosios įtakos turi šeimos, draugų, kaimynų, mokyklos, žiniasklaidos (išskyrus internetą), dalyvavimo karitatyvinėje Bažnyčios veikloje ir altruizmo esmės bei prasmės suvokimo, emocinių altruizmo išgyvenimų, ryžto prosocialiai elgtis, prosocialaus elgesio sąveika.

Autorius ištyrė, kad visas savanoriškos, karitatyvinės veiklos ugdomosios vertės potencialas altruizmo atžvilgiu nėra išnaudojamas. Todėl altruisto ugdymo kvaziekperimentinio tyrimo metu buvo realizuota individualioji altruizmo ugdymo kognityviniu bei emociniu lygmenimis ankstyvojoje jaunystėje programa. Altruizmo esmės supratimo ir emocinių altruizmo išgyvenimų pasiryžtant prosocialiai elgtis atžvilgiais atskleista tendencija, kad intensyvesnis neformalus papildomas ugdymas jaunuolių altruizmą šiais abiem internalizacijos lygmenimis gali padėti tobulinti net per santykinai trumpą laiką. Mokslininkas siūlo intensyviau taikyti eksperimentiškai patvirtintus minipaskaitos, analizės, interviu, aprašomojo ir pasakojamojo tipų rašinių, refleksijos, laisvų asociacijų, „minčių lietaus“, diskusijos, interpretacijos, darbo grupėse, pažintinio vizito į savanorių organizaciją, filmų apie altruizmą demonstravimo metodus. Teikiami duomenys, kaip jaunuolių altruizmo ugdymo programiniai uždaviniai, praturtina etiką, socialinę psichologiją, hodegetiką bei didaktiką, aktualizuoja pagrįstas gaires efektyvesnei dorinio ugdymo plėtotei.

Kalbant apie atskirų monografijos dalių vidinius ryšius, loginį santykį, vietą visoje darbo struktūroje, turinio mokslinę kokybę, pasakytina, kad tai tikrai kokybiškai atliktas darbas.

Monografija yra mokslinė. Dėl tyrimo naujumo ir mokslinės bei praktinės tyrimo vertės abejonių nekyla. Jaunuolių altruizmo ugdymo sociokultūriniame kontekste problema sėkmingai išspręsta. Monografijoje pateikti susisteminti ir apibendrinti teorinio ir empirinio tyrimo rezultatai reikšmingi tiek idealiuoju, tiek praktiniu atžvilgiu.

Labai svarbu, kad tyrimo duomenimis pasinaudotų ugdytojai – vidurinių bendrojo lavinimo ir aukštųjų mokyklų jaunuolių ugdymo programų rengėjai, vadovėlių autoriai, klasių auklėtojai bei kursų kuratoriai, mokytojai ir dėstytojai, dirbantys su pirmo kurso studentais, kurie neretai dar priklauso ankstyvosios jaunystės amžiaus grupei, ir prisidedantys sudarant palankias sąlygas kryptingai studentų socializacijai; neformalaus papildomo ugdymo organizatoriai bei vadovai; savanorių organizacijų, Bažnyčios ir kitų socialinių sričių bei švietimo institucijų darbuotojai. Autorius rekomenduoja jaunuolius

ugdyti plėtojant kognityvinį, emocinį ir praktinį jų altruizmo internalizacijos lygmenis, gerinti jaunimo altruizmo esmės bei prasmės suvokimą, ugdyti teigiamą požiūrį į altruizmą, žadinti pozityvias jaunuolių altruizmo emocijas, skatinti jų ryžtą prosocialiai elgtis, sudaryti palankias sąlygas prosocialiam jaunimo elgesiui realizuoti.

Mokslinėje monografijoje pateikta medžiaga apie jaunuolių altruizmo ugdymą yra vertinga, ja gali naudotis studentai, doktorantai, mokslininkai bei ugdymo praktikai, visi suinteresuotieji altruisto ugdymu.

Prof. habil. dr. Ona Tījūnėlienė